

SPARLET DOR AN DONVOR ?

Brasañ diac’hinad Breizh an hini eo. Neb a rafe tro hor bro penn-da-benn a valefe war bord ar mor a-hed 3000 km, pevar c’hilometr diwar bemp eta. Koulskoude ne sav eskemmadennoù hor porzhioù-mor nemet da 40 milion a donennoù, diwar 340 milion en holl e Frañs. En ur c’hroashent hep e bar en em gav ledenez Breizh, etre Rotterdam ha Gibraltar. Abalamour da betra e tremen 20 % eus marc’hadourezhioù ar bed a-hed aodoù Breizh hep ober tamm ehan er vro ? Petra zo kaoz d’un hevelep tonkadur ? Daoust ha re ziwezhat eo evit cheñch dibun an darvoudoù ?

gant Malo Bouëssel du Bourg

Ar senedourien-ha-maered Michel Canevet, eus Plouneour-Lanwern (29) ha Joël Guerriau, eus Sant-Sebastian-an-Enk (44) o deus embannet e ranker lakaat strategiezh ar mor e penn ar jeu pa vez kont eus adunvaniñ Breizh. Diouzh a lavaront e tlefe Breizh bezañ ar c’hentañ rannvro-vor en Europa. Gant gwir abeg, moarvat, met pell emañ Yann diouzh e gazez c’hlas. Rak daoust m’eo bet lieskementet an eskemmoù-mor dre 3,28 etre 1970 ha 2010 war ar voul-douar, n’hon eus ket tennet kalz a c’hounid eus an tuadur-se. Teir gwech goustadikoc’h

eo aet kresk kenwerzh-mor Frañs eget ar c’hresk etrebroadel-se. Porzh Rotterdam, gant e 440 milion a donennoù eskemmet, a zo brasoc’h eget holl borzhioù-mor Frañs a-gevret. A zo gwashoc’h, aet eo lodenn Vreizh war zigresk. E-keit-se ez eus bet savet porzhioù bras divent en Azia. Edan dek vloaz ez eus bet roet lamm da borzhioù kozh Europa gant Shangai, Singapour ha Tianjin. E-touez an dek porzh-mor brasañ er bed, n’eus nemet Rotterdam a gement ne vefe ket aziat. Evit komz heñvel ouzh ar wirionez, n’eus keñver ebet etre porzh Brest gant e

3 milion a donennoù, pe zoken porzh Naoned-Sant-Nazer, gant e 32 milion a donennoù, ha porzh Shanghai a sav da 736 milion a donennoù e eskemmadennoù.

MISTRI AR MORIOÙ

Ha padal, na pegen gloriuz tremened ar Vretoned war vor. N’eus nemet lenn *Quand les Bretons peuplaient les mers*, gant Irène Frain, *Europe rends-nous la mer !*, gant Yves Lainé pe *La Fortune venait de la mer*, gant Yann-Ber Thomin... Mistri ar morioù a zo bet eus hor martoloded hag eus hor paramantourien. Lestradoù lien, gwin, holen, pe ed, a veze dezouget dre ar bed a-bezh.

E 1533 emaoamp, dres goude ma oa bet unanet Breizh ouzh Bro-C’hall. En Arnemuiden, rakporzh Antwerpen, brasañ kreizenn genwerzh Europa, e teu 81 % eus ar bigi marilhet eus Breizh, da lavarout eo 815 lestr diwar 995. Ha 270 anezho eus Penmarc’h ! E Bourdel, d’ar memes mare, e vez graet an hanter eus ar c’hargadurioù gant Breizhiz. Pa vo kont eus ergerzhout ar voul-douar dre vor e teuo anvioù hollvrudet eus Breizh : Jakez Karter, Jacques Cassard, Yves de Kerguelen...

Istor an Orient a zo liammet ouzh hini Kompagnunezh an Indez en ^{xviii}^{vet} kantved. Ur brav a c’her-ardamez he doa dibabet ar Gompagnunezh, hag a zellezfe bezañ adaptet ganeomp hiziv an deiz : *Florebo quocumque ferar*, eleze “Bleuniañ a rin n’eus forzh pelec’h ma vin kaset”... E 1752 e vo savet e Brest kentañ akademiezh ar mor, a vo diskaret da vare an Dispac’h bras kent bezañ adsavet e 1921. Diorren kêr Naoned a zo stag ouzh an Antilhez, petra bennak ma n’eus ket da dennañ lorc’h gant ar c’henwerzh tric’horn hag ar moriane-taerezh. Peuzgoude e vo anv eus Colin, Amieux, Cassegrain, Saupiquet, hag a raio o mad eus an disgouennañ bet ijinet gant Nicolas Appert kentizh ha 1790. Paotañ a raio neuze al labouradegoù boestoù-mir hag al labouradegoù pesked peurgetket. N’heller ket komz

eus Douarnenez hep menegiñ istor ar sardineta, nag eus Sant-Malo pe Pempoull hep degas koun eus ar morueta a-vaez d’an Douar-Nevez pe d’an Island. E berr gomzoù, a-hed ar wezh he deus bleuniet Breizh pa rae berzh e lestraz kenwerzh. Gant se e c’heller lec’hiañ oadvezh aour ekonomiezh hor bro er ^{xv}^{vet}, ^{xvi}^{vet} ha ^{xvii}^{vet} kantved.

Petra zo kaoz m’he deus Breizh troet he c’hein ouzh ar mor ? Abegoù politikel zo e penn, moarvat. Ur wech kollet he frankiz ganti eo bet renet Breizh gant pennoù-bras Bro-C’hall, a oa troet ouzh kreiz an douaroù kentoc’h eget ouzh ar mor, war zigarez ur vroadelouriezh ekonomikel. Brezelioù roueed hag impalaered Frañs o deus distroet Breizh diouzh he marc’hadoù naturel adalek an ^{xviii}^{vet} kantved : Bro-Saoz, an Izelvroioù pe Bro-Spagn... Blokus ar c’hevandir a-enep Bro Saoz, da skouer, dindan ren Napoleon Gozh, a droc’has hor porzhioù diouzh armerzh ar vro-se, a ouie hor bro keneskemm ganti a-gozh. Ur gefridi vilourel a zo bet lakaet da vBrest ha d’an Orient. Eus ar mor e teu an dañjer. Pouezusoc’h en em zifenn eget kenwerzhañ neuze. Ha da beurdogañ ar stal, Naoned, kentañ porzh Breizh, a zo lec’hiet en ur rannvro velestradurel distag diouzh Breizh abaoe 1941...

Abegoù teknel a zo e penn-kont ivez. Gant emdroadur ar verdeadurezh e kreskas buan ment al listri ha ne voe ket mui porzhioù e-giz Landerne, bet kentañ porzh Penn-ar-Bed e fin an ^{xviii}^{vet} kantved, e-tailh da zegemer ar batimantoù bras. Ar porzhioù bihan-se a voe sonet o zremenvarv gant diorren an hent-houarn.

Emdroadur an armerzh a c’heller menegiñ ivez. Goude ma voe aet da netra koñvers al lien, a gemere harp war labouradegoù artizanel ar vro, e c’hwitas Breizh war ar c’hentañ dispac’h greantel. Ne voe ket pourvezet ken gant diabarzh ar vro, an *hinterland*, e-giz ma vez lavaret bremañ, peadra da vouetañ eskemmadennoù fonnus a-walc’h dre hor porzhioù.

Lavaret ez eus bet e oa eus Breizhiz gwelloc’h martoloded eget marc’hadourien. Biskoazh ne vijent bet gouest d’en em gle-vout evit sevel embregerezhioù koñvers a-vent gant reoù an Izelvroioù da skouer. Ur pleg-natur e vefe... Marteze eo gwir. Bez e c’heller diskrediñ war-se evelato pa weler pegen kreñv eo ar rouedadoù armerzhel e Breizh hiziv an deiz.

HENTOÙ NEVEZ DA DOULLAÑ

Bezeta vezo, erruet eo ar gwall. Petra zo d’ober ? N’eo ket hor porzhioù evit degemer super-tankerioù. Re vras o c’halandour ha sparlet ar marc’had gant ar porzhioù bras. Ouzhpenn-se n’eo ket bet dibabet porzhioù Breizh gant ar Stad c’hall. 1,5 miliard a euroioù a zo bet postet gant ar Stad e porzh an Havr Nevez evit sevel c’hwec’h kae kargañ-diskar-gañ dougen-endalc’herioù, pa ’z eus bet postet 230 milion a euroioù e porzh Brest gant rannvro Breizh. N’eo ket kompez ar stourmad ! Hon hent-ni omp tonket da doullañ hon-unan diwar skouer ar Brittany Ferries e Rosko : ratreadur al listri, energiezhioù mor nevezadus, gourhentoù mor, *feeding*, da lavarout eo an aocherezh liammet ouzh ar porzhioù bras... N’eo ket skrivet an dazont. Buan e c’hell bezañ eilpennet ar pezh a veze lakaet deomp. Klevit ’ta. E 2015, kentizh ha ma vo bet ledanaet kanol Panama, e tremeno drezañ brasañ bigi ar bed, nemet e tibabfent Hent an Norzh, nevez digoret dre berzh teuz ar vorskorneg... Deiz pe zeiz, daoust pegen

ROUVRIR
LES PORTES DU LARGE

C’est le plus étonnant paradoxe de la Bretagne. Avec trois mille kilomètres de côtes, les ports bretons, qui connurent un prestigieux passé maritime du ^{xv}^e au ^{xvii}^e siècles, sont devenus des nains. Les causes de ce déclin sont techniques, économiques et politiques... En tournant le dos à la mer pour s’orienter vers un destin continental contre-nature, la Bretagne a manqué son rendez-vous avec l’extraordinaire développement du commerce maritime mondial. Saura-t-elle trouver les clés des portes du large pour renouer avec son destin ?

hir e vo, e tenno Breizh splet eus he lec’hiadur dibar e penn Europa, hag e vo disparlet dor an donvor.

Aocherezh : cabotage
Diac’hinad : paradoxe
Disgouennañ : stérilisation
Dougen-endalc’her : porte-conteneur
Kalandour : tirant d’eau
Morianetaerezh : traite négrière
Paramantour : armateur
Ratreadur : entretien, réparation

